

ÖMER SEYFETTİN HİKÂYELERİNDE DEĞER AKTARIMI BAĞLAMINDA KADINLAR

M. Fatih KANTER*

Öz

İnsan geçmiş şimdi ve gelecek düzlemini içerisinde barındıran bir varlık konumundadır. Bu nedenle de dünyalık yaşamında geçmişten aldıklarını şimdide yaşarken kendi deneyimlerini de geleceğe aktarır. Bu aktarım aslında bir tür dünyaya tutunma çabasıdır. Bu çaba ise kimlik tanımlamasının sınırları dâhilindedir. İnsan, kendi kimliğini kanıtlamak isterken çevresine ve özellikle de kendinden sonra gelenlere deneyimlerini aktararak bir bilinç oluşturmak ister. Kendi neslinin devamını sağlayacak olan kadınlar ise özellikle bu görevin üstlenicisidir. Bireysel kimliğini toplumsal kimlikte bütünleştiren kadınlar gelecek inşasında etkin rol oynarlar. Gelecek nesillerin milli kimlik kazanımlarını aile temelinde ilk dokunuşlarla sağlayan kadınlar, olumlu ya da olumsuz olarak yeni nesillerin öncüsü konumundadır.

Ömer Seyfettin hikâyelerinde milli bilinç ve kimlik inşası kavramları temel izleklerdendir. Toplumun geleceğine yön veren kadınlar, Primo Türk Çocuğu, Fon Sadriştayn'ın Oğlu, Fon Sadriştayn'ın Karısı, Piç, Harem ve Zeytin Ekmek hikâyelerinde hem olumlu hem olumsuz yönleriyle ele alınır. Bir anne olarak kadının çocuğun kimlik inşası sürecindeki etkisi de bu hikâyelerde gözler önüne serilir.

Anahtar Sözcükler: Değer aktarımı, kimlik, anne, Ömer Seyfettin, hikâye.

WOMEN IN ÖMER SEYFETTİN'S STORIES IN TERMS OF VALUE TRANSFER

Abstract

Human is a being who inholds the levels of past, present and future. For this season, he lives what he took from the past and carries his experiences to the future. This transfer principally is an attempt to hold to the world. This attempt is within the boundaries of identity definition. While wishing to prove his identity, human wants to raise a consciousness through carrying his experiences to next generations. Women, who provide continuance of the generation, are the contractors of this task. Women who integrate their individual identity with the social one play an active role to construct the future. Women, who within the family attempt to make gain national consciousness through the first touches, are both positively and negatively the pioneers of new generation.

In Ömer Seyfettin's stories, national consciousness and identity construction are the primary themes. Women, who take turn to the future of society, are both embraced positively and negatively in the stories Primo the Turkish Child, Fon Sadriştayn's Son, Fon Sadriştayn's Wife, The Bastard, Harem and Olive, The Bread. These stories touch upon the theme of woman as mother and her affect to the child in the process of identity construction.

Keywords: Value transfer, identity, mother, Ömer Seyfettin, short story.

* Doç. Dr.; Ahi Evran Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, fatih.kanter@hotmail.com.

Giriş

Kimlik en genel şekliyle, bireyin dünyada kendini tanıma ve tanıtmasını içeren bir kavramdır. Bu kavram, özünde “ben kimim?” sorusuna verilen cevap niteliği taşır. Kendini tanımaya ben ve ötekiler ayrımı ya da benzerliğinden yola çıkarak başlayan insan, yaşam alanında sürekli bir kimlik edinme çabası içerisinde. Bu çaba, elbette öncelikli olarak önceden hazırlanmış belirli normların ve kodların içerisinde şekillenir. Kimlik kazanma çabası, bireyin kendi yaşamı ve yaşadığı çevre ile yakından ilintilidir. Her birey, doğumundan itibaren kendini tanımaya başladığı sürece kadar; ana dili, din, gelenekler, ekonomik durum, coğrafik bölge / vatan, ırk vb. özelliklerin içerisinde. “Bireysel veya kolektif kimlik ihtiyacı bir kişi veya grubun kendisine duyduğu ve doyurmaya çalıştığı bir ihtiyaç olmaktan ziyade, toplumsal yapı ve örgütlenmelerle, çevresel norm ve değerlerle, dünyanın ve çağın havasıyla ilişkili olarak gelişen ve yaşanan bir ihtiyaçtır” (Bilgin, 2007: 14). Dolayısıyla benliği tümleyen bir yapı olarak konumlanan kimlik, ben’in kendisi dışında gelişir.

Bozkurt Güvenç *Türk Kimliği* adlı eserinde kimliği; bireysel kimlikler, kişisel kimlikler ve ulusal kültürel kimlikler olarak üç farklı boyutta ele alır. Bireyi ötekilerden ayırmak için kurumlarca verilen kimlikler bireysel; bireyin gönüllü, duygusal veya mesleki ilişkilerinden dolayı üye olduğu kurum ve kuruluşlarca verilenler ise kişisel kimlik olarak adlandırılır. Ulusal-kültürel kimlikler ise nüfus kütüğündeki soy sop ilişkileri, kişiye özgü ad, cins, evlilik vb. bilgileri içeren resmî ve ulusal bir kimliktir (Güvenç, 2010: 4). Soyut kişilerin somut belgeleri olarak da düşünülen bu kimlik kazanımı, bireyselden toplumsala doğru giden süreci örneklendirir. Zira bu durum, ben’in kim olduğu sorusunun tekilden başlayarak çoğula yani biz’e doğru gidiş sürecidir. Bu süreç ise bireyin varoluşundan itibaren ruhsal anlamda kendini tamamlama ve gerçekleştirme serüvenindeki ait olma / aidiyet duygusu ile bağlantılıdır.

Kimliğin oluşum sürecini etkileyen şartların farklı ve ortak noktaları aslında dünya üzerindeki toplumsal hareketlerin sonucunda ortaya çıkmıştır. Savaşlar, büyük doğa felaketleri sonrası yok olmaya yüz tutan toplumlar, ekonomik çatışmaların toplumsal sınıfları keskin biçimde ayırması, tüm dünyayı saracak felsefi temelli düşünce akımlarının çatışması gibi tüm toplumu ya da toplumları etkileyecek olaylar, benliğin birey olmaktan öte toplumsal bir ödevi olduğu bilincini hatırlatır.

Kimlik kurma ya da toplumsal kimlik kazanımı, sadece ben’in birey olarak varlık alanı oluşturmasını değil aynı zamanda toplumun ya da toplumların devamı anlamını da içerir. Bu durum, asırlardır yok olan ya da yok olmak üzereyken yeniden var olma mücadelesi veren toplumların kimlik kurma biçimlerini ve yeniden inşa süreçlerini kapsar. Özellikle 19. yüzyıl sonrası Fransız İhtilaliyle tüm dünyayı büyük bir girdap biçiminde içine alan milliyetçilik akımlarının çokuluslu imparatorlukların sonunu hazırlamasının toplumların kimlik kurma

süreçleri üzerindeki etkisi, “millî kimlik” oluşturma çabalarıyla belirginlik kazanır. Zira bu imparatorluklar içinde yaşayan farklı milletlere mensup topluluklar bağımsızlık mücadelesi içerisine girerek yeniden ulus inşa etme ve kimlik kurmaya başlamışlardır.

Milletler, bir topluluk olarak belirli ölçütleri yerine getiren ya da getirmesi beklenen bireylerden oluşur. Millet olmak yalnızca insanların bir arada bulunması ve coğrafi birlikteliğe sahip olmaları anlamını taşımaz. Dolayısıyla tarihsel süreç içerisinde milletlerin oluşumu birçok farklı unsurun birleşimiyle meydana gelmiştir. Kendiliğinden ya da kurgulanmış / oluşturulmuş bir millet olmak bu nedenle ilk bakışta olanaksız görünmektedir. Bu nedenle toplumların özellikle etnik, coğrafi, dil ve inanç temelli olarak bir arada yaşama alışkanlıklarının da etkisiyle kültürel bir doku içerisinde milletleri oluşturduğu gerçeği akla daha yatkın gelmektedir. Toplumların ya da toplulukların bağımsız bir biçimde bir arada yaşama arzusu da bu durumun bir başlangıcı ve sonucudur. Bu durum ise hem bir toplumsal kimlik / kolektif kimlik hem de millî kimlik inşa etme gereksinimi oluşturur. Bu gereksinim toplumsal kimlik kavramından bağımsız değildir. Zira toplumsal kimlik kavramı, ulus ve ulusçuluk kavramları ile birlikte ele alına gelmiştir. Toplumların birer topluluktan ziyade ulus olarak adlandırılması ise özellikle 17. ve 18. yüzyılda tüm dünyadaki toplumsal hareketlerin / isyanların yeni arayışları sonucu ortaya çıkar. Ulus ve ulusçuluk hakkında yapılan tartışmalar, başlangıçta hangisinin daha önce ortaya çıktığı üzerinde gerçekleşir. Bununla birlikte ulusların oluşum süreçleri üzerinde savlarını ortaya koyan düşünürler, felsefi temelli oluşumların referansını kullanarak ulus inşasını ele almışlardır.

Osmanlı Devletinin Türkiye Cumhuriyeti’ne evrilmesi aşamasında bu süreci yaşayan Türk milleti de kendi kimliğini yeniden inşa eder. Büyük bir toplumsal değişim yaşayan Türk milleti çok uluslu ve çok inançlı bir yapıdan ulus-devlete evrilir. Jusdanis’in tespitiyle; edebiyat kültürel kimliklerin üretilmesinde olumlu bir etken rolünü oynar” (Jusdanis, 1998: 77). Osmanlı Devletinin de değişim ve dönüşümde edebî eserlerin yön gösterici ve yansıtıcı bir rol oynadığı ise yadsınmaz. Türk edebiyatı içerisinde Millî edebiyat olarak adlandırılan süreçte eserler veren yazar ve şairlerin eserlerinde özellikle kimlik inşası bilinçli bir biçimde işlenir. Mehmet Emin Yurdakul, Ziya Gökalp, Mehmet Akif Ersoy, Yahya Kemal gibi isimler şiirlerinde benliğini algılayan Osmanlı-Türk neslinin kimliğini inşa etmeye çalışırken Ömer Seyfettin, Halide Edip Adivar, Müfide Ferit Tek, Ahmet Hikmet Müftüoğlu gibi yazarlar ise hikâye ve romanlarıyla bunu sağlamaya çalışırlar.

Bu dönemde, 1900-1920 yılları arasında, eserler veren Ömer Seyfettin de millî bilinci uyandırmayı ve gelecek nesillere aktarmayı bir hedef olarak seçer. Ömer Seyfettin, kimlik kurgusuna ilişkin verileri eserlerinde işlerken kadınların belirleyici bir rol üstlendiklerini

annelik üzerinden dile getirmektedir. Nitekim hikâyelerinde, kadınların yetiştirdikleri çocuklarda bilinç oluşturma güçlerini, kimlik yitimine uğrayan bireyler aracılığıyla vurgular.

Ömer Seyfettin'in Hikâyelerinde Kimlik Aktarıcısı Olarak Kadın

Kimlik, insanın gelecek nesillere kendini aktarması anlamını da taşır. Bu aktarım ise çocukların kimlik kazanımı ile ilgilidir. Çocuklar içine doğdukları dünyadan aldıkları ile kendi geleceklerini / kimliklerini kurgularlar. Kadın ise çocuğu dünyaya getiren varlık olarak ilk rol model olma özelliğini taşır. Ömer Seyfettin'in hikâyelerinde de kadın özellikle olumlu ve olumsuz anne kimliğinin çocuktaki yansımaları olarak ele alınır. Yazar, Türk erkeklerle evlenen yabancı kadınların millî kimlik inşalarını çocuklarına verdikleri eğitimi deşifre ederek dile getirir. Bu çerçevede annenin toplumsal yaşamda kimlik kurucu bir görev edinmesi, *Primo Türk Çocuğu*, *Fon Sadriştayn'ın Oğlu* ve *Piç* hikâyelerinde ironik bir dille anlatılır.

Primo Türk Çocuğu adlı hikâyede Kenan adlı Türk bir baba ile Grazia adlı İtalyan bir annenin çocuğu olan Primo'nun kimlik karmaşası anlatılır. Kenan, Grazia ile evlenmek uğruna millî değerlerinden uzaklaşmış bir karakterdir. Grazia'nın babası başlangıçta bu evliliğe karşı çıksa da Kenan'ın İstanbul'un fethinden önceki Rumların soyundan geldiği varsayımıyla kızının onunla evlenmesini kabul eder. Mühendis Kenan Bey “Yabancı ve Levanten mahfillerinde, taassup ve hayvanlık denilen Türklükten nefretiyle, Türklüğe, yani medeniyetsizliğe karşı olan garazıyla, Avrupa görgü kurallarındaki vukuf ve maharetiyle, nazikliğiyle, şen ve şuhluğu ile meşhur” (Ömer Seyfettin, 2007a: 220) biridir. Kendi millî değerleriyle yetişen Grazia ise bunun bilinçli bir taşıyıcısı konumundadır. Batılı ülkelerin Osmanlı topraklarını işgal ettikleri sırada Selanik'te yaşayan Kenan ve Grazia savaşın gidişatıyla birlikte fikir ayrılığına düşerler. Grazia babasından aldığı telgraf üzerine hemen Selanik'i terk etmek isterken Kenan kalmak ister. Bu fikir ayrılığı, millî kimliklerin çatıştığı temel nokta olur ve çocuklarına da sirayet eder. Zira Grazia, Primo'yu İtalyan kimliği taşıyan bir birey olarak yetiştirmeyi arzu eder. Oysa Primo arkadaşı Orhan'ın “-Senin baban Türk değil mi? (...) -O halde sen de Türksün” telkiniyle birlikte sarsılır. Orhan'ın Türklerin tarih sahnesindeki başarılarının ardından İtalyanların Trablus'a girişlerini anlatmasıyla birlikte Primo, Türklük bilincine erişir.

Çocuğunu tam anlamıyla bir İtalyan gibi yetiştirmek isteyen Grazia'nın Türkler'i aşağılayan tutumu, Kenan Bey'e karşı söylemlerinde açığa vurulur. Zira Grazia'nın Kenan Bey'e tepkisi ondaki vatan bilincinin dirilmesinden duyduğu hoşnutsuzluğu yansıtır:

“- Seninle nişanlandığımız o vakit o kadar mani olmağa çalıştı: “Bunlar koyun derisine saklanmış kurtlardır. İnanmağa gelmez. Ne kadar Avrupa'da okusalar, terbiye görseler, yine bir gün dişlerini çıkarır, insanı parçalarlar.” derdi. Ben dinlemedim. Ah ben dinlemedim. Sana

inandım. Hiç böyle vahşileşeceğine, beni Türk yapmağa, çarşafalara hapsedmeğe, hayvanlaştırmaya kalkacağına ihtimal vermezdim. Ah Kenan, sen ne kadar nazik ve medeni idin” (Ömer Seyfettin 2007a: 229)...

Grazia, “*ne anane, ne mazi, ne vatan ne kavmiyet*” tanıyan Kenan’ı asla bir Türk olarak görmez. Dolayısıyla kendi çocuğunu da İtalyan olarak yetiştirmeyi doğal bir hak olarak algılar. Milli edebiyat dönemi yazarlarının kimlik inşasını ortak bir değer olarak eserlerine yansıttığı süreçte Müfide Ferit Tek’in de *Pervaneler* romanında aynı konu üzerinde durulur. Pervaneler romanında *Pervaneler* romanında yabancıların tesiri iki yönden ele alınır. Bunlardan biri yabancı kadınlarla yapılan evlilikler ve olumsuz etkileri diğeri ise ecnebi okullar ve gençler üzerindeki tesiridir. Fakat her iki kanalda ortak olan bir nokta göze çarpar. Bu evliliklerden olan çocukların ve bu okullarda okuyan çocukların iki zihniyetli çocuklar ve gençler olmasıdır. Burhan Ahmet önceleri çocuklarının üzerinde Fransız annelerinin tesirini pek önemsemez. Tam bir Türk olarak yetiştirmeye çalıştıkları çocuklarının, annelerinin tesirinden kurtulacağı ümidini taşır. Çocuklar ise her iki tarafı memnun etme gayretindedirler. Fransa’yı ve Fransızlığı seven çocuklar babalarını da üzmemek istemezler ve iki arada “*samimiyetsiz ve sinsî*” kişilikler olurlar.

Aynı doğrultuda Primo Türk Çocuğu’nda da kimliğin bu denli millî benlikle bütünleşmesi Grazia’nın şahsında ben-öteki ayrımının baskın olmasından kaynaklanır. Grazia, Batılı Devletlerin ve İtalyanların başka ülke topraklarını sömürge olarak kullanmalarına içten içe sevinen milliyetçi bir karakter olarak işlenir. Ancak “bir İtalyan kızıyla evlenmenin ve millî benliğinden kopmanın/kimliksizleştirilmenin yol açtığı travma, Kenan Bey’in geçmişine/kimliğine dönüşünü hızlandırır” (Kanter, 2013: 101).

Ömer Seyfettin, *Fon Sadriştayn’ın Karısı* adlı öyküde yabancı bir kadınla evlenmenin millî kimliği zedeleyebileceği tezini öne sürer. Nitekim Türkiye’deki ilk evliliğinden mutsuz olan ve daha sonra Alman bir kadınla evlenen ve artık Fon Sadriştayn olarak çağrılan Sadrettin, bu kadınla yıllarca mutlu yaşadığını zanneder. Alman kadın, Sadrettin’le evlendiği günden itibaren disiplinli bir aile hayatı kurar. Özellikle ekonomik konularda Sadrettin’i rahatlatır. Evdeki hizmetçi ve aşçıyı işten çıkarır. Evdeki mobilyaları sattırıp parasını bankaya koyar. Daha küçük bir eve taşınırlar. Programlı bir hayat geçirirler. Alman kadın adeta makineleşmiş bir biçimde tasvir edilir. O duygularından çok akıyla yaşayan bir kadın tipidir. Ancak Alman kadınla evlilik, Sadrettin’i kendi değerlerine yabancılaştırır. Zira “Alman kadınının ne olduğunu siz bilmezsiniz. Bütün Almanya, bütün Almanlık, bütün Almanlığın zenginliği, Alman ordusunun kuvveti Alman kadınının eseridir” (Ömer Seyfettin, 2007b: 251). ifadeleriyle Alman kadınlarını yücelterek kendi milletini küçümser. Bu söylem, milli kültürün ve kimliğin oluşumunda kadının yerini belirleyen önemli bir tespittir. Jung’un tespitiyle; “çocuk psikesi

üzerindeki bütün etkilerin tek kaynağı kişisel anne değil, anneye yansıtılan arketiptir; bu arketip anneye mitolojik bir arka plan vererek ona otorite, hatta tanrısallık katar” (Jung, 2005: 23). Annenin bünyesinde barındırdığı arketipsel özellikler bu hikâyede olumsuz bir otorite ile birlikte Fon Sadriştayn’ın karısında tecessüm eder.

Fon Sadriştayn’ın Oğlu adlı hikâye ise *Fon Sadriştayn’ın Karısı* hikâyesinin devamı niteliğindedir. Yirmi beş yıl sonrasını anlatan bu hikâyede, Türk Millî şairi Orhan Bey’in doğum günü törenleri zamanına denk gelir. Orhan Bey, Türk milletinin değerlerine sahip çıkarak onu özümsemiş ve eserlerine yansıtmış bir kahraman olarak görülür. Öte yandan Fon Sadriştayn ile Alman karısının çocukları hikâyede Orhan’ın karşıt değeri olarak yer alır. Bu noktada anlatıcı, Orhan Bey’i yetiştiren anne ile kendi çocuklarını yetiştiren Alman anne arasında bir karşılaştırma yapar:

“Kim bilir, bu yaratıcı ruhu ona veren annesi ne ulvî, ne mükemmel bir kadındı. Fakat kendi karısı da fena mıydı? Fedakârdı. Namusluydu. Muktesitti. Çalışkandı. Ciddiydi. Hâlbuki oğlu hodgâm, azimsiz, müsrif, tembel, karakersiz bir serseriydi. Daha küçükken riyakârlığa başlamıştı. Annesine: "Ben Alman'ım! Türkler eşektir!", kendisine: "Ben Türk'üm! Almanlığı kabul etmem" diyerek ikisinin arasında gizli gizli buz dağları yükseltir; sonra yalanla, düzenle her birisinin muhabbetini ayrı ayrı çalar, çaldığı iki muhabbeti sahiplerine karşı birer şantaj âleti yapardı” (Ömer Seyfettin 2007b: 307).

Fon Sadriştayn bunun sebebini düşünürken kendi faziletlerinin de oğluna geçmediği noktasına değinir. İşte bu nokta aslında Ömer Seyfettin’in hikâyesindeki mesajı içerisinde barındırır. Çocuğun kimlik inşasında annenin rolü babanınkinden farklıdır. Annenin kimliğinden tevarüs edilen bu durum, çocuğun genlerine işler. Bunun yanı sıra çocuğun yetiştirilme tarzı ve duygu aktarımı da kimlik inşasında belirleyicidir. Alman kadının mekanik ve akli değerlerle hayata yaklaşımını ödünçleyen çocuk, kendi menfaatlerinin peşinden gider. Orhan’ın annesi ise Fon Sadriştayn’ın ilk karısıdır. Dolayısıyla Orhan’ın babası Fon Sadriştayn’dır. Ancak Orhan’ın annesi oğlunu yetiştirirken babasının Çanakkale’de şehit olduğunu söyler. Bu söylemde de “ideal ve kahraman baba” görüntüsü çizme eğilimi sezilmektedir.

Bu iki hikâyede özellikle iki kadının hayatı algılayış biçimi ve gelecek kurguları sezdirilir. Her iki çocuğun babası olan Fon Sadriştayn’ın ise ancak dekoratif bir karakter olduğu görülür. Zira gelecek nesli kuranın anne olduğu gerçeği, Alman ve Türk kadınlarının yaşam algısı ve çocuklarını yetiştirme biçimleriyle somut biçimde sunulur. Bir yanda Alman kadının maddî değerler dünyası için hazırladığı çocuğu, öte yanda millî ve manevî değerlerini

özümsemiş Türk annenin çocuğu vardır. Kendilik değerlerine tutunan ve dünyayı yalnız maddi değerlerden ibaret görmeyen Orhan, bu noktada annesinin mirasını gururla geleceğe taşır.

Piç adlı hikâyede Nihat adlı bir adamın kimlik krizi, Türklüğünden utanması ve bu utanıcın neden olduğu aşağılık kompleksi çerçevesinde betimlenir. Türk olmayı bir türlü kabullenemeyen Nihat, asıl babasının Fransız olduğunu öğrenerek Katolik bir Fransız gibi davranmaya başlar. Gayri meşru bir çocuk olan Nihat, annesinin ölüm döşeğinde söylediği bu gerçeği etrafına övünerek anlatır. Yıllarca Türklüğü hakir gören, Avrupalı olmaya çalışan Nihat, Fransa'da Mösyö Dubois'i bularak olanları anlatıp adını Pierre Dubois yapar ve hem dinini hem de milliyetini değiştirir. Hikâyenin özünde kocasını aldatmanın ötesinde kendi değerlerini hiçe sayan bir kadının çocuğunun durumu gözler önüne serilir.

Kadının kimlik kurucu rolünü belirleyen *Primo Türk Çocuğu*, *Fon Sadriştayn'ın Karısı*, *Fon Sadriştayn'ın Oğlu* ve *Piç* hikâyelerinde özellikle millî değerleri aktaranın “anne” olduğuna dikkat çekilir. Anne, çocuğu yalnızca fiziksel anlamda dünyaya getiren değil aynı zamanda onu ruhsal anlamda da besleyen ve büyüten bir arketiptir. “Anne arketipinin özellikleri “annelik” ile ilgilidir: dışının sihirli otoritesi; aklın çok ötesinde bir bilgelik ve ruhsal yücelik; iyi olan, bakıp büyüten, taşıyan, büyüme, bereket ve besin sağlayan; sihirli dönüşüm ve yeniden doğuş yeri; yararlı içgüdü ya da itki; gizli, saklı, karanlık olan, uçurum, ölümler dünyası, yutan, baştan çıkaran ve zehirleyen, korku uyandıran ve kaçınılmaz olan” (Jung, 2005: 22). Zıtlıkları dünyasında barındıran bu anne arketipi gelecek kurgusunda da baskın olan özelliğiyle ön plana çıkar.

Değer aktarımı bireyin kimliğine hem olumlu hem de olumsuz yönlerden etki eder. Bu bağlamda kadın, anne kimliğiyle aynı zamanda olumlu değer aktarıcısıdır. Ömer Seyfettin hikâyelerinde kadın kimliği anne rolünün dışında evine sadık bir eş biçiminde de kurgulanır. Bu bağlamda *Harem* ve *Zeytin Ekmek* adlı hikâyelerde kadının toplumsal rolü üzerinde durulur. Türk kadınının fazileti ve onurunun ele alındığı bu hikâyelerde kadının medeniyet içerisindeki konumu sorgulanır. Bununla birlikte iki hikâyede de kadın kahramanların düşmek üzere oldukları uçurumdan kurtuluşları işlenir. *Harem* hikâyesinde Batılılaşmayı yanlış algılayan toplumun bireylerinin nasıl yozlaştığına dikkat çekilir. Hikâyede Sermet ve Nazan adlı karı koca, kıskançlık ve birbirini yanlış anlamaları neticesi boşanmak üzere iken yanlış anlaşılmanın düzeltilmesi ile tekrar barışırlar. Bu iki eş, Batılı bir yaşam tarzının gereği olarak evlerinde alafranga toplantılar yaparlar. Ancak Sermet bu durumdan memnun değildir. Zira ona göre kozmopolit olan bu toplantılarda genellikle Türkler küçük düşürülmektedir. Türk kadınların nazik bir şekilde iltifat eden diğer millet mensupları; “- Ah ne güzelsiniz! Fakat yazık ki Türksünüz. Ne zıyan, ne zıyan!” (Ömer Seyfettin, 2007c: 25) diyerek onları küçük düşürürler.

Nazan, Sermet'in savunduğu bu düşünceye karşıdır. Avrupalıların adab-ı muaşeret kurallarına hayran olan bu kadın tipi ancak kocasına olan bağlılığı sayesinde kendi değerlerine tutunabilen bir karakter olarak karşımıza çıkar.

Zeytin Ekmek hikâyesinde ise çok fakir olan Naciye adlı güzel ve alımlı bir kadının güzel yemekler uğruna kocasına ihanet etmek üzereyken dönüşü işlenir. Çocukluk arkadaşı Sabire ile karşılaştığı anda kendi fakirliği ile onun zenginliği arasında bir karşılaştırma yapar. Sabire'nin erkeklerle olan ilişkisini öğrendiği anda da henüz gaflet içerisinde. Ancak kendisini evine götüren Fasih'in evinde de yemek isteyince kendi evinde olduğu gibi zeytin ve ekmekle karşılaşınca aklı başına gelir. Namusunu güzel yemekler uğruna kirletecekken son anda buradan kaçır. *Zeytin Ekmek* hikâyesinde iki farklı kadın profili ile karşılaşılır. Bir tarafta para, kıyafet ve güzel yiyecekler için namusundan vazgeçen Sabire öte yandan kocasının eve her hafta getirdiği zeytin ekmekle karnını doyuran ve bundan mutlu olan Naciye.

Ömer Seyfettin, kadının değer aktarıcı konumunu kimlik inşasına olumlu ya da olumsuz katkılarından hareketle hikâyelerinde işler. Özellikle de kadının toplum içindeki yerini, anne ve eş olarak aile içindeki yeriyle özdeş bir paralelde sunarak kimlik inşa sürecindeki rolünü önemli kılar.

Sonuç

Her devir kendi edebi ürünlerinin oluşumunda yazarın mizacı ile birlikte birincil derecede rol üstlenir. Zira sanatkârın yaratıcı muhayyilesi kendi benliğinden olduğu kadar dış dünyadan da beslenir. Osmanlı İmparatorluğunun evrilerek Türkiye Cumhuriyetine dönüştüğü yıllarda yeni bir toplumsal yapının ve yeni bir insan modelinin oluşması gerekliliğini gören devir sanatçıları da eserlerinde özellikle ve öncelikle kimlik inşası konusuna eğilirler. Kimliği inşa eden kodları eserlerinde hem dolaylı hem de doğrudan aktaran yazar ve şairler gelecek nesillerin kimlik inşa sürecine bu sayede nüfuz ederler. Kimlik inşa sürecinde edebi ürünlerin rolünü ve etkisini bilen sanatkârlar kahramanları değer aktarıcı konumda metne yerleştirirler. Kimlik inşasının temel öğelerinden olan değer aktarımında ise kadınlar özel bir konuma sahiptir. Bu bilinçten hareketle kadının toplumsal kimlik inşasındaki yeri olumlu ve olumsuz biçimleriyle dönemin eserlerinde sıklıkla işlenir.

Ömer Seyfettin hikâyelerinde de toplumsal yaşam içinde kadınların belirleyici rol üstlendiklerini özellikle kimlik vurgusu üzerinden yansıtmaktadır. Bu çerçevede kadınların annelik vasıflarına vurgu yapan yazar, “millî kimlik” ülküsünün tanımlanmasında Türk kadınlarına düşen görevi hikâye kişileri aracılığıyla dile getirmektedir. Nitekim yazar, özellikle

yabancı kadınlarla evliliğin yol açtığı “kimlik krizi”ni millî kimliğin unutturulması bağlamında ele almaktadır.

Kadınların toplumsal yaşamda oynadığı kurucu rolü, karşı değerleri deşifre ederek yansıtan Ömer Seyfettin, hikâyelerinde Türk kadınıni idealize eder. Bununla birlikte millî kimliğini unutarak ötekinin değerlerine yaslanan erkeklerin Türklük idealini unutmalarını da yabancı kadınlarla evlenmelerine bağlar.

Kaynaklar

- BİLGİN, N. (2007). *Kimlik İnşası*, İzmir: Aşina Kitaplar Yay.
- GÜVENÇ, B. (2010). *Türk Kimliği*. İstanbul: Boyut Yay.
- JUNG, C. G. (2005). *Dört Arketip* (Çev. Zehra Aksu Yılmaz). İstanbul: Metis Yay.
- JUSDANIS, G. (1998). *Gecikmiş Modernlik ve Estetik Kültür* (Çev. Tuncay Birkan). İstanbul: Metis Yay.
- KANTER, B. (2013). Ömer Seyfettin Hikâyelerinin Kurucu Unsurları: Tarih ve Dil. *Yeni Türk Edebiyatı Araştırmaları*, 10, 99-11.
- KANTER, M. F. (2014). *Millî Edebiyat Dönemi Türk Şiirinde Benlik Algısı ve Kimlik Kurgusu*. İstanbul: Kitabevi Yay.
- ÖMER SEYFETTİN. (2007). Bütün Eserleri – Hikâyeler 1, (haz. H. Argunşah). İstanbul: Dergâh Yay.
- ÖMER SEYFETTİN. (2007b). Bütün Eserleri – Hikâyeler 2, (haz. H. Argunşah). İstanbul: Dergâh Yay.
- ÖMER SEYFETTİN. (2007c). Bütün Eserleri – Hikâyeler 3, (haz. H. Argunşah). İstanbul: Dergâh Yay.
- ÖMER SEYFETTİN. (2007d). Bütün Eserleri – Hikâyeler 4, (haz. H. Argunşah). İstanbul: Dergâh Yay.
- TEK, M. F. (2008). *Pervaneler*. İstanbul: Kaknüs Yay.